

XALQARO NORDIK UNIVERSITETI

**«O‘ZBEKISTON — 2030” STRATEGIYASINI
AMALGA OSHIRISH YO‘NALISHLARI VA
ISTIQBOLLARI YOSHLAR NIGOHIDA»
MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA ILMIY-
AMALIY KONFERENSIYA**

Toshkent – 2024

<i>Normurodova S.B., Shodmonov R.G'. Til va marketing</i>	166
<i>Odilova D.O., Shodmonov R.G'. East asia counturies languages and cultures .</i>	171
<i>Nabiyeva N.A., Shodmonov R.G'. Til o'qitish usullari; o'rganilayotgan tillarni o'qitish uchun qo'llaniladigan usullar, til o'rganishning foydali tomonlari.....</i>	176
<i>Narzullayeva A.Sh., Shodmonov R.G'. Onlayn til o'rganish platformalari</i>	180
<i>Junaydullaxonova M.A., Shodmonov R.G'. Kitobxonlik va uning mohiyatini anglash</i>	184
<i>Yaxshiboyeva M.B., Shodmonov R.G'. Dunyo tillarining soni va turkiy til</i>	189

II SHUBA

<i>Абдалов А.Б. Роль развития рынка ценных бумаг в дальнейшем повышении инвестиционной привлекательности страны</i>	193
<i>Saidova I.X. Investitsion muhit va uni belgilovchi omillar (kambag'allik darajasi va o'zbekiston sharoitida unga ta'sir qiluvchi omillar.)</i>	199
<i>Sunnatullayeva M.G'. Aholi salomatligini ta'minlash bo'yicha islohotlar - xalq kelajagi uchun poydevor masalalari.....</i>	205
<i>Kenjayev N. Temuriyzoda shohruh mirzo hukumronligi davrida temuriylar saltanatida aholi salomatligini ta'minlash bo'yicha tabobat maktablarining faoliyati.....</i>	208
<i>Атаджанова А.У. Определить концентрированной системы в составе чёрный смородины выращиваемой в хорезмской области.....</i>	211
<i>Mohinur Sh.Sh., Shodmonov R.G'. Alohida ehtiyojga ega bo'lgan bolalarga inklyuziv ta'limning o'rni.....</i>	213
<i>Sobirjonova D., Shodmonov R.G'. Koxlear implant bolalar bilan olib boriladigan korreksion ishlar.....</i>	218
<i>Sayfullayeva F., Shodmonov R.G'. Bolalardagi senzativ davr va nutq rivojlanishi</i>	222
<i>Xamidullayeva M.J., Shodmonov R.G'. Maxsus pedagogika va uning bo'limlari</i>	226
<i>Alieva F., Shodmonov R.G'. Ko'rishda nuqsoni bo'lgan bolalar</i>	230
<i>Qurbonova K.A., Shodmonov R.G'. Bolalarda musiqani rivojlantirish.....</i>	234
<i>Komilova R.D., Shodmonov R.G'. Harakat tayanch a'zolarida buzilish bo'lgan bolalar</i>	237
<i>Turlibekova O., Shodmonov R.G'. Aqli zaif tushunchasi</i>	242
<i>Abdugafurova A., Shodmonov R.G'. Ruhiy rivojlanishi sustlashgan bolalar....</i>	247
<i>Zayniddinova M.Sh., Shodmonov R.G'. Daun sindromli bolalar</i>	251

BOLALARDA MUSIQANI RIVOJLANTIRISH

Qurbonova Kamola Allayor qizi¹

¹Xalqaro Nordik universiteti
Maxsus pedagogika(logopediya)
1-kurs 1–MP-23 guruh talabasi
kamolaqurbonova78@gmail.com

Shodmonov Ruslan G'olib o'g'li²

²Xalqaro Nordik universiteti doktoranti
r.shodmonov@nordicuniversity.org

Annotatsiya: Ushbu maqola, bolaga bevosita emotsional ta'sir etish bilan birgalikda, ilk yosh va bolalik davrida ayrim muommo va eshitishda nuqsoni bor bolalardagi kamchiliklar haqida. Oiladava bog'chada nuqsoni bor bolalarga tavsiya va takliflar berilgan.

Kalit so'zlar: musiqa , nutq,oila, nuqsoni bor bolalar, cholg'u asboblari

Eng qadimgi zamonlardan buyon insoniyatning mavjudligi musiqa bilan chambarchas bog'liq. Musiqa azal azaldan xalqlarni millat va elat va millatlarni bir-biriga bog'lovchi mustahkam ko'prikdir. Musiqa nafaqat qalblarga orom beradi balki estetik did beradi. Musiqa bola tarbiyasi uchun muhim vositalardan biridir.

Bolalar uchun musiqa- bu zavqli hayot demakdir musiqa bir oylik bola uchun ham ta'sir etuvchi san'atdir musiqa bolaga bevosita emotsional ta'sir etib , unga javoban dastlabki hatti harakatlarni qilishni musiqiy qobiliyatlarini shakllantirish uchun zamin yaratadi.

Kichik guruhda musiqa mashg'ulotlarini tashkil etish. Kichik guruh(ilk yosh) bolalariga qo'shiq o'rgatish texnologiyasi. Musiqa rahbari qo'shiqni mayin, jonli kuylaydi, so'ng rasmlar,o'yinchoqlar yordami bilan mazmunan qisqacha hikoya qilib beradi. Savol-javob orqali qo'shiq mazmunini ochib beradi. Dastlab bolalar qo'shiqni ijro eta olmaydilar. Ular takrorlanuvchi jummalarni kuylaydilar xalos. Bolalarda kuylash holati, talaffuz, ovoz hosil qilish, to'g'ri nafas olish kabi vokal malakalarini shakllantirib borish ishlari boshlanadi.bolalar musiqa rahbariga taqlidan u ijro etgan qo'shiqni qaytarishga harakt qilishadi. Qo'shiq mazmuniga mos harakt qila boshlaydilar. Musiqa rahbari ularda jamoa bo'lib kuylash ko'nimalarini shakllantirib borishi lozim. Bolalar mashg'ulotlar davomida asta-sekin qo'shiqlarni bir-biridan farqlay boshlaydilar.

Hozirgi kun talabi shuki qo'shiqni o'rgatish davomida musiqa rahbari bolalarni savol javobga undash kerak, ya'ni ularni mustaqil fikrlash qobiliyatlarini shakllantirib borish shart. Umumiy musiqa mashg'uloti 10-15 daqiqa davom etsa, kuylash mashg'ulot davomida 5 daqiqa davom etishi tavsiya etiladi.

Musiqa mashg'ulotlarning faoliyat turlari tavsifi. Musiqa tinglash, xonandalik hamda cholg'u asboblarda ijrochilik mahoratini shakllantirish va tarbiyalanuvchilarni ushbu faoliyat turlariga qiziqtirish ko'nikmasini shakllantirish borasida tinglovchiga qo'yiladigan talablar. Kichik guruhlarda musiqiy faoliyat

turlariga bo'lgan talablar. O'rta guruhlarda musiqiy faoliyat turlariga bo'lgan talablar. Katta guruhlarda musiqiy faoliyat turlariga bo'lgan talablar. Tarbiyalanuvchilarning musiqiy qobiliyatini shakllantirish va rivojlantirishga qaratilgan yillik (kunlik, oylik) mashg'ulot rejasini ishlab chiqishda qo'yiladigan talablar.

Maktabgacha ta'lim muassasasida olib boriladigan musiqa mashg'ulotlarining namunaviy rejasini.

Musiqa tinglash: Bolalarda kichik musiqiy asarni tinglash ko'nikmasini pado qilish. Marsh, qo'shiq va raqs janrlari haqida ilk tasavvur paydo qilish va ularni farqlash.

Musiqani mazmunan tushunishga o'rgatish: Musiqiy-ritmik harakatlarni bajarish: To'p bo'lib yengil yurish va yugurishdan sekinasta har tarafga, to'g'riga, erkin-sochma, doira bo'ylab yengil yurish va yugurishga o'rgatish. Bolalarni 3-4 sodda va oddiy harakatlardan iborat raqslarni to'p bo'lib raqs tushishdan juftlikda, sochma tarzda, shundan so'ng doiradagi raqsar ijro etishga o'rgatish. Raqs harakatlaridan «Koptokni yuqoriga ot», «arqonni tort», «tokcha», «ko'zguga qara», «xo'rozcha», «maysani sila» bilan tanishtirish va ularni musiqaga mos bajarish.

Kuylash: Cholg'u asbobi va kattalarga jo'r bo'lib kuylash. Tabiiy ovozda zo'riqmasdan kuylash malakalarini shakllantirish. Kuylash vaqtida to'g'ri nafas olishga, avval «gulni hidlab», so'ng kuylay boshlashga, o'tirgan yoki turgan holatda to'g'ri kuylashga o'rgatish. Qo'shiq mazmunini tushunib kuylash bilan bir vaqtda harakatlar bajarishga o'rgatish.

Bolalar cholg'ularida chalishga o'rgatish: Bolalar cholg'ulari haqidagi bilimlarni mustahkamlash, karnay, surnay, nog'ora bilan tanishtirish. Metallofon, uchburchak, bolg'achada chalish usullarini o'rgatish. Ularni tovushidan farqlay olish. Qo'shiq, raqs va o'yinlarda cholg'ularni jo'r qilish.

O'yin: Musiqiy faoliyatlarda olingan bilimlarni o'yinlarda namoyon bo'lishiga erishish. Doira jo'rligida «Chumchuqlar va mushuk», «Ayiqlar raqsi», xalq o'yinlaridan «Chorichambar», «Chapak chalish», «Qaldirg'och» kabilarni o'ynash. Bolalarga tushunarli, qiziqarli bo'lgan voqeaband o'yinlarni tashkil qilish. O'yinda musiqaga mos harakatlanish, nutq, tasavvur va tafakkurni rivojlantirish, bolalar cholg'ulari, o'yinchoq va qo'g'irchoqlardan foydalanish. Bolalarning mashg'ulotlardan olgan bilimlarini rivojlantirish va mustahkamlash maqsadida «Kuyini top», «Do'stingni ovozidan tanib ol», «Xaltachada nima bor», «Qaysi cholg'u yashiringan», «Qush va qushchalar», «O'rmonda» kabi musiqaviy-didaktik o'yinlarni mashg'ulot vaqtida va mustaqil faoliyatlari davomida guruh xonalaridagi musiqa burchaklarida tashkil etish.

Musiqa tinglash: Bolalarning musiqa tinglashga bo'lgan ishtiyoqlarini qo'llab quvatlash va rivojlantirish. Tinglangan asarninig mazmuni va harakterini ajrata olish, bu haqida suhbat qurish va o'z ta'surotlari bilan o'rtoqlashishga o'rgatish. Kuy tovush va ohanglardan tuzilishi haqida tasavvurga ega bo'lish. Bolalarni musiqiy asarning 2 va 3 qisimli shakli bilan tanishtirish, qismlar o'zgarishini farqlashga o'rgatish, fortepiano, g'ijjak, chang, qonun kabi cholg'ular bilan tanishtirish, ular ijrosidagi kuylardan bahramand qilish.

Musiqiy-ritmik harakatlarni bajarish: Musiqa asarlarining qismlar o'zgarishiga mos harakatlarni o'zgartirish, marsh, qo'shiq, raqs kuylariga mos harakatlarni mustaqil bajarish, boshlovchining ketidan musiqaqaga mos yurish, yugurish va sakrash. Raqs haraktlarini mustaqil ravishda aniq bajarish, qo'l harakatlarni erkin va mayin bajarishga o'rgatish. Guruh bo'lib, kichik guruhlarga bo'linib, yakka holda harakatlanishga o'rgatish, xonaning bir qismidan ikkinchi qismiga (markazdan burchakka, o'ngdan chapga va h.k.) o'tishda o'z harakatlarini boshqara olish, raqs harakatlarining nomlarini bilish va aniq bajarish. 4-5 harakatni ketma-ket, o'zaro bir biriga bog'lab hamda musiqaqaga moslab ijro eta olish. Raqslarda kayfiyatlarni bildiruvchi harakatlardan «yo'q», «arazlash», «yarashish» va h.k. ifoda etish, yuz, ko'z imo-ishorasining berilgan kayfiyatga mos bo'lishiga o'rgatish.

4 yoshli bolaning egallash lozim bo'lgan bilim ko'nikma va malakalar

- ❖ Turli hil mazmun va kayfiyatdagi musiqani tinglash, eslab qolish;
- ❖ Tinglangan kuylarni tanib olish va ularning bastakori nomini bilish.
- ❖ Kuy, qo'shiq va raqs haqida tushunchaga ega bo'lish.
- ❖ Karnay, surnay, nay, nog'ora, doira kabi xalq cholg'u asboblarini tanish va ovozidan farqlash.
- ❖ Qo'ng'iroqcha, shiqildoqlar, doiracha, buben, metallofon, sunaycha, bolg'acha, uchburchak kabi bolalar cholg'ularida chalish usullarini bilish;
- ❖ Birgalikda kuylay olish;
- ❖ Qo'shiq kuylash bilan bir vaqtda harakatlar bajara olish.
- ❖ Harakatli o'yinlarda faol ishtirok etish.
- ❖ Turli predmetlar bilan harakatlar bajarishni uddalash

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- 1.O'zbekiston respublikasi maktabgacha ta'lim to'g'risidagi nizom
- 2.D.R.Babayeva nutq o'stirish metodikasi
- 3.Olimov U.X Olimov Psixiatriya klinikasining muqaddimasi Toshkent,1997